

הַלְכוּת פְּרָכּוֹת סִימָן רַכַּט רַל

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה ועל]

יבמו שצפנתי בשער-הציין ב"ר"ח את סו, עין שם 6.

6) שם הביא בכך מחלוקת ראשונים אם יצא בדיעבד, או שאינו יוצא אפילו בדיעבד.

[משנ"ב ס"ק ו]

והוא הדין לענין ימים, אם המשיכו בני-אדם מאַחַד לַחֲבֵרוֹ וְעָשׂוּהוּ לְאֶחָד אֵין מְכַרְכִין עַל אוֹתוֹ מְקוֹם⁷.

7) הרואה את ים המלח, כתב המור וקציעה (כאן) שיברך עליו, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פי"ד תשובה מ) וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם). מאידך, הגרי"ש אלישיב (וזאת הברכה פי"ו ס"ב) ושו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' מז) הסתפקו בדבר משום שמבואר ברש"י (בראשית יד ג) שלא היה בזמן בריאת העולם.

סימן רכט

בְּרַכַּת הַקְּשֵׁת, וְחֻמָּה בְּתוֹקְפָתָהּ

[משנ"ב ס"ק ב]

אם רָאָה אוֹתוֹ עוֹד הַפַּעַם אֶפְלוּ בְּתוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם, חוֹזֵר וּמְכַרְכֵּךְ¹.

1) ואף אם לא נתפורו העבים מאז שראה בפעם הקודמת, כתב הקצות השלחן (סי' סו בדה"ש ס"ק כו) שיברך שנית. מאידך, הברכת הבית (שער כט ס"ט) כתב שאין לברך כשלא נתפורו העבים, כדין ברכת הרעמים.

[ביה"ל ד"ה הרואה]

או אֶפְלוּ מִקְצֵת מִמֶּנּוּ דִּי².

2) ואם קשת זו היא כחצי גורן עגולה אלא שהוא אינו רואה אלא חצי ממנה, דעת הגרי"ש אלישיב (שער העין עמ' תכד) הגר"נ קרליץ (שם עמ' תסו) שמברך עליה, מאידך דעת הגר"ח קניבסקי (שם עמ' תמד) שצריך לראות את כולה כדי לברך עליה.

[משנ"ב ס"ק ו]

היא שְׁעַת תְּלִית הַמְּאֹרוֹת בְּעַת הַבְּרָאָה וּמֵאֵז הַתְּחִילָה לְהִקְיֵף וּלְשַׁמֵּשׁ, וְהוּא נִמְשָׁךְ כ"ח שָׁנָה עַד שֶׁבָּא לְאוֹתוֹ הַמְּקוֹם בְּצַמְצוֹם בְּתַחֲלַת לַיִל רְבִיעִי כְּעַת הַבְּרָאָה³.

3) ולענין נשים האם ממברכות ברכת החמה, כתב בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' נו) שצריך עיון מדוע אינן נוהגות לברך. ובשו"ת כתב סופר (או"ח סי' לד) כתב ליישב על פי המג"א (סי' רצו ס"ק יא) שכתב שרק על מצוה שנעשית על ידי מעשה, נשים ממברכות אף שהזמן גרמא, אך כשאין מעשה אלא ברכה לבד אינן ממברכות, אלא שבלא שם ומלכות יכולות לברך. ובשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' צ) כתב שהסיבה שאינן ממברכות, משום שברכה זו תלויה בחכמת חישוב התקופות ומזלות, אשר אינה שייכת בנשים. ובשו"ת שלמת חיים (סי' שפ) ביאר שהוא משום שהמנהג לברך ברכה זו בחוץ, ויכל כבודה בת מלך פנימה. וכתב הבן איש חי (שנה א' פ' עקב אות יט) שלמעשה ישמעו הנשים [וכן סומא] את הברכה מאיש. וכן דעת הגרי"ש אלישיב (ישא יוסף ח"ג סי' נח) שלא יברכו בעצמן ויכולות לשמוע מאיש, אך לא מרקמול, שאין זה נחשב שמיעה. וכן דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה פסח פ"ב סי'ו) שהמנהג שאינן ממברכות.

מאידך, הפתח הדביר (ס"ק ד) כתב בשם ספר נוהג כצאן יוסף שנשים ממברכות ברכה זו, וכן כתב בשו"ת מהר"ל דיסקין (קונטרס אחרון סי' ה ס"ק כו) שהן חייבות בברכה זו, שאינה נחשבת למצוה שהזמן גרמא, משום שמציאות זו של מיקום החמה במקום שהוא תחילת

הקפה אינה שייכת כל הזמן אלא רק באותה עת, מה שאין כן בלבנה שאף שנמצאת כל הזמן אין ממברכין אלא עד חצי החדש, הרי שברכתה תלויה בזמן [וראה חכמת שלמה סי' תכו ס"א]. ועוד, שברכת 'עושה מעשה בראשית' כוללת הרבה מקרים, כגון הרואה את הים הגדול, שאף נשים חייבות לברך. וכן הורה החו"א (שיח השדה ברכות נט, ב) שנשים יברכו. [וראה בספר ארחות רבנו (ח"א עמ' צד) שלאחר שאמרו לחו"א שמבואר בחתם סופר שהמנהג שאינן ממברכות, לא רצה להשיב כששאלוהו]. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' לד) כתב שבמקום שנהגו נשים יברכו כגון בירושלים, יברכו, ובמקום שלא נהגו הנשים לברך, כמנהג הונגריה, לא יברכו.

ולענין ברכת שהחיינו על ברכת החמה, כתב בשו"ת כתב סופר (שם) שאין ממברכים, שלפי הטעם שהביא הא"ר (סי' תכו ס"ק א) שמה שאין ממברכים שהחיינו בברכה הלבנה הוא משום שכבר בירך על חידושה בברכת הלבנה עצמה, יש לומר כן אף לענין ברכת החמה, אך לפי הטעם השני שהביא שם, שהוא מפני שלפעמים לא עבר יותר משלשים יום, לכאורה בברכת החמה היה צריך לברך, אלא שמי"מ אין ממברכים, משום שלעתיד לבא יהיה אור החמה גדול שבעתיים מעכשיו, ומה שאינה גדולה כל כך עכשיו הוא בעוונותינו, ועל כן אין ראוי לברך שהחיינו על דבר שמצער אותנו ומוכיח את עוונותינו. ובשו"ת מהר"ם שיק (שם) כתב שאין ממברכים מפני שאין חידוש במציאות, אלא רק בידיעת השכל שעכשיו הוא זמן תלוית המאורות, ואין ממברכים על חידוש שאינו אלא ברעת האדם. ובשו"ת מנחת יצחק (שם סי' טו) הביא שהגר"ר פינחס עפשטיין בירך שהחיינו על בגד חדש, והוציא את כל הקהל בברכה זו.

[משנ"ב ס"ק ח]

הינו, לְתַחֲלֵלָה מִצְוַתָּהּ מִיָּד לְהַקְדִּים מֵה דְאֶפְשָׁרָהּ, וְטוֹב לְבָרֵךְ אוֹתָהּ בְּרֹב עָסֵם⁴.

4) וכן כתב הגרי"מ טוקצ'ינסקי (קונטרס תקופת החמה) שהמנהג להתפלל בנץ החמה, ולברך ברכה זו מיד לאחר התפלה.

ומי שכבר הביט בגלגל החמה, כתב בשו"ת הר צבי (או"ח ח"א סי' קיט) שצריך לכתחילה לברך מיד, אפילו אם לא התפלל עדיין, משום שאין מעבירין על המצוות.

ולגבי ברכת האילנות, כתב לעיל (סי' רכו ס"ק ה) שאם לא בירך בראיה הראשונה, יכול לברך בראיה השנייה. ושלח כדברי המג"א שהביא בשעה"צ שם (ס"ק ג) שלא יברך עוד.

5) וגדר 'ברוב עמ', כתב בביה"ל לקמן (סי' תכו סי"ב ד"ה אלא) שהוא בעשרה, ודעת החיי אדם (כלל סח סי"א) שגם בשלשה. אמנם לגבי ברכת הפירות, כתב לעיל (סי' ריג ס"ק ג) שגם שנים נחשבים 'ברוב עמ' [וראה לעיל סי' ח ס"ק יג, וביה"ל סי' קסו סי"א ד"ה אחד], וראה מה שכתבנו שם.

ולענין האם צריך לברך אותה בעמידה ובלבישת בגדים נאים, כפי שנאמר בברכת הלבנה, כתב בשו"ת מהרש"ג (ח"ג סי' ה) שמן הדין אין צריך, כיון שלא נאמר דין זה אלא בברכת הלבנה מחמת שהיא נחשבת כהקבלת פני השכינה, אך בברכת החמה לא נאמר שהיא כהקבלת פני שכינה, אלא שמי"מ כשאומרה בציבור נכון ללבוש בגדים נאים משום כבוד הציבור וכבוד הברכה הבאה מזמן רב לזמן רב, וכן יש לעמוד מפני כבוד הציבור.

[משנ"ב ס'ם]

ובתְּשׁוּבַת חֲתָם-סוֹפֵר סִימָן נו פְּתַח, דָּאֵם הִיָּתָה מְכַסֶּה בְּעֵבִים אָךְ נִרְאִית לְשִׁמָּה מִבֵּין הָעֵבִים⁵, אָכֵל בְּשֵׁלָה נִתְרַאָה כָּלֵל לֹא נִרְאָה לְבָרֵךְ.

הלכות ברכות סימן רכט רל

קמד באר הגולה

רכט ברכת הקשת, וחסה בתקופתה. ובו כ' סעיפים:

א (א) *הרואה הקשת (ב) אומר "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, זוכר הברית (ב) (א) (ג) נאמן (ד) בכריתו ונקים במאמרו". (ה) וְאָסוּר (ו) לְהִסְתַּפֵּל בּוֹ בִּיתוּר: **ב** הִרְוָאָה חֲמָה (ו) בַּתְּקוּפָתָהּ, הוּא מִכ"ח לְכ"ח שָׁנָה, (ז) וְהַתְּקוּפָה בַּתְּחִלַּת לַיִל ד', כְּשִׁרְוָאָה אוֹתָהּ בְּיוֹם ד' (א) (ג) [ג] בַּבֶּקֶר אוֹמֵר "בְּרוּךְ עוֹשֶׂה [מַעֲשֵׂה] בְּרֵאשִׁית". (ט) וְכֵן מְבָרֵךְ בְּסִפּוֹן כְּשִׁרְוָאָה לְבָנָה בְּתִהְרָתָהּ וְכוּכְבִּים בְּמִשְׁמֵרוֹתָם וּמְזוּלוֹת בַּעֲמָם, הִדְהִינּוּ כְּשִׁתְּחֹזֵר הַלְבָנָה בַּתְּחִלַּת מְזוּל טְלָה בַּתְּחִלַּת הַחֹדֶשׁ וְלֹא תִהְיֶה נוֹטָה לֹא לְצַפּוֹן וְלֹא לְדָרוֹם, וְכֵן כּוֹכַב מִחֲמָשָׁה (ז) (י) הַנִּשְׁאָרִים לְתַחֲלַת מְזוּל טְלָה וְלֹא יֵהָא נוֹטָה לֹא לְצַפּוֹן וְלֹא לְדָרוֹם, וְכֵן כָּל עַת שִׁרְוָאָה מְזוּל טְלָה עוֹלָה מִקְצוֹת הַמְּזוּרָה:

רל דין קצת ברכות פרטיות, ובו ה' סעיפים:

א *המתפלל על מה שעבר, כגון ששכנס לעיר ושמע קול צווחה בעיר ואמר יהי רצון שלא יהא קול

שערי תשובה

(א) נאמן. והאומרים נאמן בכריתו ואחר כך באי זוכר הברית טועים הם, ט"ז, כנסת הגדולה: **(ב) להסתפל.** והמסתפל בו ביותר עניו פהות, של"ה: **(ג) בבקר.** משמע מיד בהגן החמה, וכן מהר"ל צנה להכריז בערב שלמחרת יזהר כל אדם כשירואה הגן החמה ויברך. ומ"ב כתב שבשחרית כשיצאים מבהכ"נ מתאספים הקהל יחד ומברכין ברכה זו, כן נהג מותר"ש וכן דעתו לעשות א"ה, עכ"ל. וכתב המ"א: וי"ל דאם לא ברך עד אחר ג' שעות לא יברך שובר עברה במקום הזה: **(ד) הנשארים.** הם שבתי צדק מאדים נגה כוכב:

בבקר וקצת יש להביא ראיה לזה ממש לגיל סימן רכד בשם מהר"א יצחקי במלך שבא בספיקה, ע"ש. וכן ארבע גניסן חפ"ט והוריתי לברך עכ"פ בלא שם ומלכות וסמכתי על הראב"ד דכל הברכות הפקד הוראה בלא שם ומלכות, אכל לדינא נ"ל לברך אף בשם ומלכות, עכ"ל. ונראה שהרואה לקמן ולברך בשם ומלכות ימחין עד צוות, ואין לו לברך בלא שם ומלכות כלל בבקר, שיש לחש ולתראב"ד יצא בנה ושוב הו"ל ברכה לבטלה, משא"כ אם אינו מברך כלל שפיר מברך אח"כ בשם ומלכות כמו שאר הברכות אע"ג ולתראב"ד א"צ בהם שם ומלכות מ"מ ברכה לבטלה לא הוי; ומי שחושש להמג"א, כשמוע סמוך לג' שעות על היום ונעדרן הוא מקשה בענינים יש לו לברך בלא שם ומלכות וכמ"ש הפמ"א. ועין בשו"ת בית אפרים סי' ז השעם שאין מברכין רק על תקופת החמה ולא על לבנה וכוכבים ומזלות המבאר בש"ע, ע"ש. ועין במשנת בנימין סי' קא דהא מלתא דחמה בתקופתה אינא בתקופת מר שמואל דוקא. ועיי' שנהגו לברך באפיסת עם וכמ"ש בשם מהר"ל, ובמח"ב כתב שאינו אלא מישום ברכ עם כו', ולכן הניחו לברך כשירואה הגן החמה שפיר דמי לברך בנחיד מלאכה עד אחר התפלה לברכה בעשנה, ומיכה ב"ה דף לב ע"ב דשעם דוריתין מקרימין דמי לשעם הכרב עם, ועין בקרפון חגיגה סימן פז, ועין במח"ב שכתב שיש לברך בשעת הגן החמה, וכן לברך במקום שירואה לגלגל החמה, וגם כתב (צ"צ) [שם] ודומא אף ויברך ברכה זו, אף דרש"ל ודעמה ס"ל בברכת הלבנה דגם סומא מברך הו"ל ספק ברכות, וגם אפטר דרש"ל מודה בזה, ובכשנב"ג

באר היטב

באר היטב

משנה ברוכה

מאחד לתברו (ט) ועשוהו לאחד אין מברכין על אותו מקום), אלא דבימים מן הסתם אין אנו צריכין לחש לזה:

א (א) הִרְוָאָה קֶשֶׁת וכו'. ואין כדאי להייד לתברו שיש קשת, משמע "מוציא דבה" [ח"א]: **(ב) אומר וכו'.** ובכאן אם ראה אותו עוד הפעם אפלו בתוך שלשים יום, חוזר ומברך^(א), ולא דמי לכל הגן דקומא לן בהו דפעם אחת בתוך די לברוכי, דכאן הקשת שבדרך עליו חלף ונהלף לו, ודמי לברכת רעמים [שע"ת בשם ברכ"י]: **(ג) נאמן וגו'.** ברמב"ם וטור הנסח: וְנִאֲמָן: **(ד) 'בכריתו'.** רוצה לומר, שלא יעביטנו אף-על-פי שרבו הרשעים; ונקים במאמרו, אפלו לא היה הברית, כיון שאמר בדבור בעלמא "ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ", ברור הוא שיקים מאמרו [ואבודרהם]: **(ה) וְאָסוּר לְהִסְתַּפֵּל וכו'.** והמסתפל בו ביותר עניו פהות [חגיגה ט"ז], אלא רואה ומברך: **ב** (ו) **בַּתְּקוּפָתָהּ.** מקום שהיא חוזרת שם לתחלת הקפה, היא שעת תלית המאורות בעת הבריאה ומאז התחילה להקיף ולשמש, והוא נמשך כ"ח שנה עד שבא לאותו המקום בצמצום בתחלת ליל רביעי כבעת הבריאה: **(ז) וְהַתְּקוּפָה.** הינו תקופת ניסן: **(ח) בבקר.** הינו, לכתחלה מצותה מיד להקדים מה דאפשר, וטוב לברך אותה **(א) ברכ עם,** ובריעבד עד שלש שעות על היום [לבוש ומ"א]; אכל הרבה **(ג) אחרונים** הסכימו דיוכל לברך בשעת הדחק עד צוות, והינו אפלו בשם ומלכות, ואם נתפסה השמש בעבים ואין רואין אותה, עין בשערי תשובה. ובתשובת חתם סופר סימן נו כתב, דאם היתה מקשה בעבים אף נראית רשמה מביין העבים^(ב), מברכין^(ז), אכל קשלא נתראה כלל לא נראה לברך. ועין שם שכתב מנהגו בענין ברכה זו: קדם הברכה אמרו "הללו את ה' מן השמים", ואחר ברכת "עושה מעשה בראשית" אמרו פיוט "אל אדון על כל המעשים" עד "ותיות הקדש", ואחר כך מזמור "השמים מספרים כבוד אל", ואחר כך "עלינו לשבחם"^(ח) וקדוש: **(ט) וכן מברך וכו'.** ובהיום (א) אין נוהגין העולם בזה: **(י) הנשארים.** הם שבתי, צדק, מאדים, נגה, כוכב:

שער הציצין

(ט) כמו שידוע מן הים וזעין: **(ב)** ועין בתשובת חתם סופר סימן נו שכתב דכשהוא יום מצען, כל הקודם לברך כשירואה החמה אפלו ביחידות, מקדם לברכה^(ג): **(ג)** אליה רבה בשם מצדני יום טוב והגאון ר"י עמדין והגדול מברכה והסו"א: **(א)** פן משמע בשערי תשובה, עין שם:

א ברכות נט
ב הרי"ף והרמב"ם
בבב"ק
ג חגיגה טז
ד פירוש ה"ר
ה ופירוש ד ברכות נט
ה לשון הרמב"ם

א ברכות נו

הלכות פְּרָכּוֹת סִימָן רַבָּה

המשך מעמוד קודם

20) ושלא כטעם שהביא הלבוש (ס"ב) שעד גיל י"ג שנה מענישים את הבן על עוונות האב, ועל כך מברך שנפטר בנו מעונשו. וההבדל בין הטעמים, כתב בשו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' ג) הוא בן חורג, שלטעם שכתב המשנ"ב אף בן חורג יש לברך, שהרי באחריותו להנכו ונענש על כך, אמנם לטעמו של הלבוש אין הבן נענש על עוונות אביו החורג, ועל כן לא יברך [וראה שערי אפרים ש"ד סכ"ז].

[משנ"ב ס"ק ח]

ומהרי"ל עֶשֶׂה בְּךָ הַלְכָה לְמַעֲשֵׂהָ²¹, יש לברך בְּשֵׁם וּמְלֻכוֹת²².

21) וכשמברך בשם ומלכות, כתב השערי אפרים (שער ד סכ"ה) שהשומעים עונים אמן [וראה בביה"ל לעיל סי' רטו ס"ד ד"ה ואסור].

22) אמנם החזו"א (ארחות רבנו ח"ג עמ' רכד) הורה לברך בלא שם ומלכות, וכן הורה הגרש"ז איערבך (הליכות שלמה תפלה פכ"ג דבר הלכה אות מ) לברך בלא שם ומלכות [אך הוא עצמו בירך על בניו בשם ומלכות], וכן כתב הכף החיים (ס"ק טז).

[ביה"ל ד"ה פרי]

בְּזוֹן דְּלַעֲת וְכִיּוֹצֵא בְּהָא²³, נְעִשָׂה נֶגְד מִצְוַת הַבּוֹרָא²⁴; וכתשוכת שְׁאֵלֶת-וַיִּעֲבֹד²⁵ (סימן 80) חולק על זה.

23) ועל גרעיני פרי ואפילו מתוקים, כתב הכף החיים (ס"ק לב) שכיון שברכתם 'שהכל', אין לברך עליהם 'שהחינו' [וראה בשו"ע לעיל סי' רב סי' ג ובמשנ"ב שם ס"ב כה, שמברכים עליהם 'העני' ולכל היותר 'פרי האדמה', וראה שם פרטי דינים בזה, וראה בכף החיים שם ס"ק לז].

24) וביאר בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ב סי' נח), שהוא נראה כשמח ומברך על שיש עוברי עבירה ועל פרי שנעשה על ידי עבירה [אבל לענין קיום מצוה בפרי מורכב מותר, וראה משנ"ב לקמן סי' תרמח ס"ק סה וסי' תרמט ס"ק ה].

ולענין מי שגול חייטים וטחן ואפאן, כתב במשנ"ב לעיל (סי' קצו ס"ק ד) שיש אומרים שאפילו אם קטן והן שלו, אין לברך על מה שאופה מהן לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה, שכיון שיש בברכה הזכרת השם אין זה מברך אלא מנאץ, ויש חולקים. ומבואר בדבריו לקמן (סי' תרמט ס"ק ה), שהוא הדין לענין ברכת המצוות [וראה בביה"ל לעיל (סי' יא סי' ד"ה ולענין), שצידד כהדעות שאין לברך בכל אופן]. ואפילו אחרים שלא גולו, מבואר במשנ"ב לקמן (שם ס"ק ח) שאין להם לברך על כך.

25) מלשון רבינו דייק הגר"ח קניבסקי (שונה הלכות ס"ד, מעשה חמד פ"ג הע' א ובסוף הספר בתשובות אות יג) שדעתו נטה כדעת היעב"ץ, ועל כן הורה שאפשר לברך ברכת האילנות גם על אילנות שנטעו באיסור כגון כלאים. אמנם הגרש"ז איערבך (הליכות שלמה תפלה פכ"ג דבר הלכה אות יח) כתב, שהמנהג שלא לברך על פרי המורכב מין בשאינו מינו. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' כה אות ד) כתב, שכיון שהרי זה ספק אם לברך עליו 'שהחינו', לכן כדי לצאת מידי הספק יברך על פרי חדש אחר 'שהחינו' ויכון לפטור פרי זה בברכתו, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ב סי' נח ד"ה אבל).

ולגבי גרעין שלקחו מאילן מורכב ונטעו במקום אחר, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ד תשובה מה) שכיון שבאילן החדש לא נעשה איסור, ומותר לעשות כן לכתחילה כמבואר בשו"ע (יו"ד סי' רצה סי"ז), מותר לכל הדעות לברך על פירותיו 'שהחינו', וכן דעת הגר"ש אלישיב (וזאת הברכה פ"ח עמ' 163), והגר"ח קניבסקי (מעשה חמד פ"ג הע' יב). ופרי מורכב, אלא שההרכבה אינה ניכרת במראהו וטעמו, דעת הגר"ש אלישיב (וזאת הברכה שם הע' 25) שלכל הדעות אפשר לברך עליו 'שהחינו'.

שלמה תפלה פ"ד דבר הלכה אות יט, וראה בביה"ל לעיל סי' כב ס"א ד"ה קנה ובשו"ת חתם סופר ארי"ח סי' נה ד"ה ויען].

14) ואף שגם בת מתחייבת בגיל י"ב ויום אחד במצוות התורה, כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ב סי' צז) שאין מצוה לעשות סעודת בת מצוה, כיון שאין ניכר בבת שנעשית גדולה, ואין עושים סעודה על דבר שאינו ניכר [אף שבבת יש את אותה שמחה ממש כמו בבן], מה שאין כן בבן ניכר הדבר בכך שהוא מצטרף למנין וכדו'. ומטעם זה כתב (שם סי' ל) שאסור לעשות סעודת בת מצוה בבית הכנסת, כיון שהיא סעודת רשות כסעודת יום הולדת וכדו'. והוסיף (שם ח"א סי' קד) שסעודת בת מצוה היא הבל ומקורה מהרפורמים והקונטרבטיבים, ואף לעשותה בבית יותר טוב להימנע מכך [אבל אין איסור בכך], ואין בזה שום ענין וסמך [וראה מה שכתב בזה החוות דעת סי' לז] וראה עוד בענין עשית סעודות בבית הכנסת לעיל סי' קנא ס"ק ב.

15) ולגבי נישואי בת תלמיד חכם לעם הארץ, כתב לקמן (סי' תרע ס"ק ח) שאם אומרים שירות נחשבת לסעודת מצוה [וראה שם ס"ק ט]. וכתב בשו"ת דברי מלכאל (ח"א סי' ג אות ט) שכל מה שעושה אדם מהתפעלות הנפש לכבוד הבורא יתברך, הכל נקרא סעודת מצוה [העיקר הוא בעת התפעלות הנפש שזה עיקר השמחה].

16) וכן לגבי סעודת בר מצוה עם בשר בתשעת הימים, כתב החיי אדם (כלל קל ס"ז) שאם הביא הנער ב' שערות או אם דרש הנער מעניני הבר מצוה, היא נחשבת לסעודת מצוה שמותר לאכול בה בשר [וראה שו"ע לקמן סי' תקנא סי' ובמשנ"ב שם פרטי דינים בזה].

ודקא כשעושים את הסעודה לאחר שנעשה בר מצוה, אבל אם עושים את הסעודה קודם שנעשה בר מצוה, מבואר בקצות השלחן (סי' סה בדה"ש סי') שאף אם הנער דורש אין זה סעודת מצוה.

וגם כשעושים את הסעודה ביום שנעשה בר מצוה, כתב הכף החיים (ס"ק יא) שנהגים שנער הבר מצוה דורש, כדי שעל ידי עסק התורה ומצות הסעודה, יזכה למעלת הרוח היותר גדולה במעלה וקדושה, ואם אינו יודע לדורש דורשים לפניו, ואם אביו יודע לדורש הוא קודם לכל אדם.

[שעה"צ ס"ק ז]

מְקַל מְקוֹם לְהִיּוֹת מְקָרָא אֵינּוּ יְכוּלִים¹⁷.

17) אבל לגבי שעת הדחק שתתבטל הקריאה אם לא יקרא הקטן, כתב לקמן (סי' רפב ס"ק יג) שהפמ"ג מסתפק והדרך החיים מיקל.

[משנ"ב ס"ק ז]

שְׁפָטְרָנִי מִעֲנֵשׂ¹⁸ וכו', שְׁנַעֲשֵׂה אִישׁ¹⁹, מְחַיֵּב הוּא לְהַתְחַזֵּק בְּעֲצָמוֹ לְמִצְוַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ²⁰.

18) ובנוסח הברכה, כתב השערי אפרים (שער ד סכ"ה) שיש אומרים 'אשר פטרני', וכן כתב החיי אדם (ח"א כלל סה ס"ג), והקצות השלחן (סי' סה סי' ו' ובה"ש ס"ק יג) כתב שהנוסח בסידור הרב הוא 'מעונש הלזה'.

19) ואף שלא נעשה גדול עד שהביא ב' שערות, כתב הקצות השלחן (שם) שכיון שמצות חינוך היא מדרבנן [וראה מה שכתבנו המשנ"ב לעיל סי' ע ס"ק ו], אפשר לסמוך על 'חזקה דרבא' שכשנעשה בן י"ג שנה ויום אחד הביא שתי שערות [וכן כתב הביה"ל לעיל סי' לו ס"ב ד"ה יש]. וביאר שם, שמטעם זה אין מברכים על בת שהגיעה לגיל י"ב שנה ויום אחד, שהרי מבואר במג"א (סי' שמג ס"ק א) שאין חיוב לאב לחנך את בתו [ונכבר קדמו הפמ"ג כאן (אי"א ס"ק ה)], וראה במשנ"ב לקמן (שם ס"ק ב) שמצות חינוך היא גם לבתו, ויש אומרים שהיא גם על האם]. וראה בכף החיים (ס"ק טו) טעם נוסף מדוע אין מברכים על בת 'שפטרני'.